

จริยธรรมการสื่อสารในยุคอัลกอริทึมครองเมือง ความท้าทายของนักนิเทศศาสตร์ต่อความรับผิดชอบในสังคม

มาริษา สุจิตวนิช¹

¹สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

*Voon58@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการวิเคราะห์ความท้าทายเชิงจริยธรรมที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของระบบนิเวศสื่อในยุคที่อัลกอริทึมเข้ามามีบทบาทหลักในการคัดสรรและนำเสนอข้อมูลข่าวสาร (Algorithmic Gatekeeping) ภายใต้บริบทของสังคมอัจฉริยะและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผลการศึกษาพบว่า การทำงานของอัลกอริทึมบนแพลตฟอร์มดิจิทัลก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสังคม 3 ประการสำคัญ ได้แก่ 1) การเกิดห้องแห่งเสียงสะท้อน (Echo Chamber) และอาณาจักรแห่งตัวกรอง (Filter Bubble) ที่จำกัดการเปิดรับข้อมูลที่หลากหลาย 2) การส่งเสริมคอนเทนต์เชิงเร้าอารมณ์เพื่อแสวงหาการมีส่วนร่วม (Engagement) ซึ่งบั่นทอนสุขภาวะทางปัญญาของสังคม และ 3) การขาดความโปร่งใสตรวจสอบได้ของเทคโนโลยีกล่องดำ (Black Box) บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า ความท้าทายของนักนิเทศศาสตร์ในยุคปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การผลิตสื่อที่มีคุณภาพเท่านั้น แต่รวมถึงบทบาทในการขับเคลื่อนจริยธรรมการสื่อสารผ่านการสร้างความฉลาดทางอัลกอริทึม (Algorithmic Literacy) ให้แก่ผู้รับสาร และการผลักดันให้เกิดมาตรฐานความรับผิดชอบต่อเชิงนโยบาย เพื่อให้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมอัจฉริยะที่ไม่ได้มีความฉลาดเพียงแค่เทคโนโลยี แต่มีความเข้มแข็งด้านจริยธรรมและนำไปสู่การพัฒนาทางความคิดที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: จริยธรรมการสื่อสาร อัลกอริทึม สังคมอัจฉริยะ ความรับผิดชอบต่อสังคม ความฉลาดทางสื่อ

Communication Ethics in the Era of Algorithmic Dominance Challenges of Communication Arts Professionals toward Social Responsibility

Marisa Sujittavanich¹

¹Department of Communication Arts, Faculty of Management Sciences,
Nakhon Pathom Rajabhat University

*Voon58@hotmail.com

Abstract

This academic article aims to analyze the ethical challenges emerging from the structural shifts in the media ecosystem, particularly in an era where algorithms have become the primary mechanism for information selection and dissemination—a phenomenon known as "Algorithmic Gatekeeping."

This analysis is situated within the context of a smart society and the pursuit of sustainable development. The findings indicate that algorithmic operations on digital platforms have significantly impacted society in three key dimensions 1) the creation of "Echo Chambers" and "Filter Bubbles" that restrict exposure to diverse perspectives; 2) the promotion of sensationalized content to maximize engagement, which undermines the collective intellectual well-being of society; and 3) a lack of transparency and accountability inherent in "Black Box" technology. The article highlights that the challenges for communication arts professionals today extend beyond the production of high-quality media; they encompass a vital role in advancing communication ethics by fostering "Algorithmic Literacy" among audiences and advocating for policy-level accountability standards. Ultimately, communication must serve as a foundational tool for building a smart society—one that is characterized not only by technological intelligence but also by a robust ethical framework that fosters sustainable intellectual and social development.

Keywords: Communication Ethics, Algorithm, Smart Society, Social Responsibility, Media Literacy

1. บทนำ

ในทศวรรษปัจจุบัน โลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และระบบอัลกอริทึม (Algorithms) กลายเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนสังคมอัจฉริยะ การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบเชิงโครงสร้างต่อระบบนิเวศสื่ออย่างมหาศาล จากเดิมที่มนุษย์ทำหน้าที่เป็น "ผู้เฝ้าประตู" (Gatekeeper) คัดกรองข้อมูลข่าวสารตามหลักจริยธรรมวิชาชีพ ได้เปลี่ยนผ่านไปสู่ยุคการคัดสรรด้วยอัลกอริทึม หรือ *Algorithmic Gatekeeping* ซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อประมวลผลข้อมูลมหาศาลและตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะบุคคล (Personalization) ได้อย่างแม่นยำ Napoli [1]

สำหรับบริบทของประเทศไทย Phichitra Suppasawatgul [2] ได้วิเคราะห์ว่า พลวัตของสื่อใหม่ได้ทำลายโครงสร้างการสื่อสารแบบเดิม โดยอัลกอริทึมได้ก้าวเข้ามาทำหน้าที่แทนกองบรรณาธิการในการจัดลำดับความสำคัญของข่าวสาร ซึ่งมักจะให้คุณค่ากับข้อมูลที่สามารถกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกหรือความพึงพอใจเฉพาะบุคคลมากกว่าคุณค่าทางจริยธรรมวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตของ Worapoj Wongkitrungruang [3] ที่ชี้ให้เห็นว่าอำนาจในการจัดการข้อมูลได้ตกไปอยู่ในมือของแพลตฟอร์มดิจิทัลข้ามชาติที่ใช้ระบบการประมวลผลแบบปิด (Black Box) จนทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงชุดความจริงที่รอบด้าน และบีบให้ผู้รับสารตกอยู่ในสภาวะจำยอมต่อการเลือกสรรของปัญญาประดิษฐ์ที่มุ่งเน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

สถานการณ์ดังกล่าวไม่เพียงแต่เปลี่ยนวิธีการบริโภคสื่อเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อคุณภาพของพื้นที่สาธารณะดิจิทัลอีกด้วย ซึ่งหากขาดการตรวจสอบและความรับผิดชอบที่โปร่งใส นวัตกรรมที่ควรจะเป็นกลไกขับเคลื่อนความฉลาดของสังคมอาจกลายเป็นเครื่องมือที่บั่นทอนสุขภาวะทางปัญญาและความยั่งยืนของพลเมืองในระยะยาว อย่างไรก็ตาม ภายใต้ความอัจฉริยะของเทคโนโลยีกลับซ่อนเร้นไว้ด้วยความท้าทายเชิงจริยธรรมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากอัลกอริทึมของแพลตฟอร์มดิจิทัลส่วนใหญ่ถูกพัฒนาขึ้นภายใต้วัตถุประสงค์เชิงพาณิชย์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม (Engagement) ของผู้ใช้งานให้นานที่สุด นำไปสู่สถานการณ์ "ห้องแห่งเสียงสะท้อน" (Echo Chamber) และ "อาณาจักรแห่งตัวกรอง" (Filter Bubble) ที่กักขังผู้รับสารไว้ในชุดข้อมูลที่สอดคล้องกับความเชื่อเดิมของตนเอง จนบดบังข้อเท็จจริงที่รอบด้านและทำลายพื้นที่สาธารณะเพื่อการถกเถียงอย่างสร้างสรรค์ Pariser [4]

ในมิตินี้ Phirongrong Ramasoota [5] ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ระบบนิเวศสื่อใหม่กำลังเผชิญกับวิกฤตความรับผิดชอบ เมื่ออัลกอริทึมทำหน้าที่คัดกรองข้อมูลโดยขาดความโปร่งใส ส่งผลให้หลักจริยธรรมพื้นฐานถูกแทนที่ด้วย "ความพึงพอใจเฉพาะบุคคล" ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์ของ พิชิตรา ศุภสวัสดิ์กุล ที่ระบุว่าโครงสร้างดังกล่าวจะใจที่จะลดทอนความหลากหลายทางความคิดเพื่อรักษฐานผู้ใช้งานเอาไว้ ซึ่งถือเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างสังคมที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง ยังชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์นี้ทำให้เกิด "อำนาจนิยมทางข้อมูล" (Algorithmic Authority) ที่ผู้ใช้งานแทบไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการรับรู้ความจริง สิ่งเหล่านี้จึงนำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางข้อมูลและบั่นทอนความยั่งยืนทางปัญญาของสังคมไทยอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งในบริบทสังคมไทยนั้นยังชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างสื่อใหม่ส่งผลให้เกิดการแบ่งขั้วทางความคิดที่ชัดเจนขึ้น เนื่องจากการทำงานของอัลกอริทึมมักจะส่งเสริมให้ผู้รับสารเสพเฉพาะเนื้อหาที่ตอกย้ำความเชื่อเดิมของตนเอง จนนำไปสู่สภาวะ "ความเหลื่อมล้ำทางข้อมูลข่าวสาร" และการขาดพื้นที่ส่วนกลางในการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีในสังคม

สภาวะดังกล่าวยังได้รับแรงสนับสนุนจากการขยายตัวของ "วัฒนธรรมการบริโภคข้อมูลตามความพึงพอใจ" ซึ่ง Sasithorn Yuwakosol [6] ได้วิเคราะห์ว่า อัลกอริทึมไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่คัดกรองข้อมูล แต่กำลังทำหน้าที่ "นิยามความจริง" ให้กับผู้รับสารแต่ละกลุ่มให้แยกออกจากกัน ส่งผลให้เกิดความแตกแยกเชิงความคิด (Polarization) ที่รุนแรงขึ้น นอกจากนี้พิรงรอง รามสูต ยังได้เน้นย้ำถึงความท้าทายเรื่องจริยธรรมของแพลตฟอร์มที่มุ่งเน้นผลประโยชน์เชิงพาณิชย์มากกว่าความรับผิดชอบต่อสาธารณะ สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงแต่ทำลายพื้นที่กลางในการถกเถียงด้วยเหตุผล แต่ยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ต้องอาศัยความเข้าใจที่ถูกต้องและความร่วมมือของคนในสังคมภายใต้ระเบียบข้อมูลข่าวสารที่โปร่งใสและเป็นธรรม

สำหรับประเทศไทย สถิติล่าสุดพบว่า คนไทยใช้งานสื่อสังคมออนไลน์สูงเป็นอันดับต้นๆ ของโลก โดยมีพฤติกรรมการเปิดรับข้อมูลผ่านอัลกอริทึมของแพลตฟอร์มข้ามชาติเป็นหลัก We Are Social & Meltwater [7] ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพและความหลากหลายของข้อมูลข่าวสาร ดังที่ Mana Treelayapewat [8] ได้ชี้ให้เห็นว่า อัลกอริทึมของแพลตฟอร์มมักถูกออกแบบมาเพื่อเรียนรู้และปรับเนื้อหาตามพฤติกรรมผู้ใช้งานเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมสูงสุด จนกลายเป็นกลไกหลักที่เอื้อต่อการแพร่กระจายของข่าวปลอมและข้อมูลบิดเบือนในสังคมไทย

จากดังกล่าวข้างต้นทำให้นักนิเทศศาสตร์ในฐานะ "ผู้ออกแบบการสื่อสาร" ตกอยู่ในวิกฤตที่ต้องเผชิญกับความขัดแย้งระหว่างการแข่งขันด้วยนวัตกรรมเพื่อความอยู่รอดทางการตลาด กับการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพ โดยที่ Jessada Salathong [9] ได้ทำการวิเคราะห์ถึง "กับดักของยอดการมีส่วนร่วม" (Engagement Trap) ที่บีบบังคับให้นักสื่อสารต้องหันไปผลิตเนื้อหาในเชิงเร้าอารมณ์ (Sensationalism) ที่ฉาบฉวย มากกว่าเนื้อหาเชิงโครงสร้างที่มีคุณภาพ ในขณะที่ Sakulsri Srisaracam [10] เน้นย้ำว่า จริยธรรมการใช้สื่อออนไลน์ในกระบวนการสื่อสารคือหัวใจสำคัญที่จะช่วยลดอคติและการส่งต่อข้อมูลที่ผิดพลาดในระบบนิเวศสื่อที่ซับซ้อน ซึ่งสภาวะนี้สอดคล้องกับแนวคิด "ความรับผิดชอบของอัลกอริทึม" (Algorithmic Accountability) ของ Diakopoulos [11] และข้อสังเกตของ วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง เกี่ยวกับการครอบงำของแพลตฟอร์มดิจิทัลที่เข้ามากำหนดพฤติกรรมและการตัดสินใจของพลเมืองไทยอย่างเบ็ดเสร็จ

ดังนั้น บทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ความท้าทายเชิงจริยธรรมในยุคอัลกอริทึมครองเมือง โดยนำกรอบแนวคิดเรื่อง "การรู้เท่าทันดิจิทัลและจริยธรรมสื่อ" มาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ เพื่อเสนอแนวทางการปรับบทบาทของนักนิเทศศาสตร์และสถาบันการศึกษา อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมอัจฉริยะที่เข้มแข็งด้วยจริยธรรมและความรับผิดชอบอย่างยั่งยืน ตามเป้าหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21

2. วิธีดำเนินการศึกษา

บทความวิชาการฉบับนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพผ่าน การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์วรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Systematic Literature Review) โดยดำเนินการตามขั้นตอนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ดังนี้

2.1 การกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกวรรณกรรม (Inclusion and Exclusion Criteria) เพื่อให้การสังเคราะห์ข้อมูลมีความเที่ยงตรง ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารและงานวิจัย ดังนี้

เกณฑ์การคัดเลือกเข้า (Inclusion Criteria)

- คัดเลือกบทความวิจัยและบทความวิชาการที่ตีพิมพ์ในฐานข้อมูลระดับชาติ (TCI) และนานาชาติ (Scopus/Web of Science) ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมสื่อและอัลกอริทึม
- ต้องเป็นข้อมูลหรือสถิติดิจิทัลที่เป็นปัจจุบันในช่วงปี ค.ศ. 2011 – 2024 เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงจากยุคเริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน
- เน้นวรรณกรรมที่เสนอแนวคิดรากฐาน เช่น Filter Bubble, Algorithmic Accountability และ Digital Sustainability

เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria)

- คัดออกบทความที่ไม่ระบุที่มาหรือขาดความน่าเชื่อถือทางวิชาการ
- คัดออกเนื้อหาที่กล่าวถึงเทคโนโลยีโดยไม่ได้เชื่อมโยงกับมิติด้านนิเทศศาสตร์หรือจริยธรรมสื่อ

2.2 กระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการสืบค้นและคัดเลือกวรรณกรรมที่ตรงตามเกณฑ์ จำนวนทั้งสิ้นประมาณ 25-30 รายการ (ประกอบด้วยงานวิจัยหลัก ทฤษฎีรากฐาน และรายงานสถิติระดับโลก) จากนั้นนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกตามประเด็นความท้าทายเชิงจริยธรรม 3 มิติ เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกับสมการพัฒนาอย่างยั่งยืนของงาน

2.3 การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Validity and Reliability)

เพื่อให้ข้อค้นพบในทั้ง 3 มิติมีความเที่ยงตรง (Validity) และปราศจากอคติ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิค การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) และ การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Content Analysis) ดังนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Data Source Triangulation) ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งที่มาที่หลากหลาย ทั้งจากบทความวิจัยระดับนานาชาติ บทความวิชาการของนักวิชาการไทย และรายงานสถิติจากองค์ระดบัโลก เพื่อยืนยันว่าปรากฏการณ์ที่วิเคราะห์นั้นมีความสอดคล้องกันในหลายบริบท

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theoretical Triangulation) ในการวิเคราะห์ประเด็นความท้าทาย ใช้การมองผ่านเลนส์ทฤษฎีที่หลากหลาย อาทิ ทฤษฎีการคัดสรรสาร (Gatekeeping Theory) แนวคิดความรับผิดชอบของอัลกอริทึม (Algorithmic Accountability) และหลักจริยธรรมสื่อดั้งเดิม เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่รอบด้านและมีความเป็นสากล

3. กระบวนการวิเคราะห์แบบกลุ่ม (Peer Debriefing/Review) ผู้วิจัยได้นำผลการสังเคราะห์เบื้องต้นปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาในเทศศาสตร์ เพื่อตรวจสอบความสมเหตุสมผลของข้อค้นพบและคำอธิบายในแผนภูมิแนวคิด ก่อนนำเสนอเป็นบทสรุปขั้นสุดท้าย

3. ผลการวิเคราะห์ความท้าทายเชิงจริยธรรม 3 มิติ

จากการศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของอัลกอริทึมในระบบนิเวศสื่อปัจจุบัน สามารถจำแนกความท้าทายเชิงจริยธรรมที่ส่งผลกระทบต่อสังคมอัจฉริยะและการพัฒนาที่ยั่งยืนได้เป็น 3 มิติหลัก ดังนี้

3.1 มิติด้านการจำกัดการรับรู้และการแบ่งแยกทางความคิด (Filter Bubble & Echo Chamber)

อัลกอริทึมถูกออกแบบมาเพื่อคัดกรองเนื้อหาที่ตรงกับความสนใจ (Preferences) และประวัติการใช้งานของผู้ใช้เป็นหลัก ตามแนวคิดของ Pariser นี้ได้สร้าง "อาณาจักรแห่งตัวกรอง" (Filter Bubble) ที่ปิดกั้นข้อมูลที่เห็นต่าง ส่งผลให้ผู้รับสารได้รับเพียงข้อมูลที่ตอกย้ำความเชื่อเดิมของตนเอง (Confirmation Bias) นักนิเทศศาสตร์สูญเสียอำนาจในการนำเสนอความจริงที่รอบด้าน (Pluralism) สังคมขาดพื้นที่ส่วนกลางในการหารือ ส่งผลให้เกิดความแตกแยกเชิงความคิด (Polarization) ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความสามัคคีเพื่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน "ความท้าทายในมิตินี้นำไปสู่ปัญหา 'ความเหลื่อมล้ำทางข้อมูล' (Information Inequality) ที่รุนแรงขึ้น เนื่องจากอัลกอริทึมไม่ได้เพียงแค่เลือกเนื้อหาตามความชอบ แต่ยังสร้างสถานะที่คนบางกลุ่มถูกตัดขาดจากข้อมูลสำคัญที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในฐานะพลเมือง (Digital Citizenship) ความเหลื่อมล้ำนี้ไม่ใช่เพียงเรื่องของการเข้าถึงเทคโนโลยี (First-level Digital Divide) แต่เป็นความเหลื่อมล้ำในการได้รับ 'ชุดความจริง' ที่แตกต่างกัน ซึ่งบั่นทอนรากฐานความยั่งยืนของสังคมอัจฉริยะที่ควรขับเคลื่อนด้วยความรู้ที่ทั่วถึงและเท่าเทียม"

3.2 มิติด้านการบิดเบือนมูลค่าของเนื้อหาและการลดทอนคุณภาพสื่อ (Sensationalism & Misinformation)

เนื่องจากอัลกอริทึมของแพลตฟอร์มส่วนใหญ่ให้ลำดับความสำคัญกับ "ปริมาณการมีส่วนร่วม" (Engagement Metrics) เช่น ยอดไลค์ ยอดแชร์ และเวลาที่รับชม นำไปสู่การส่งเสริมเนื้อหาประเภทเร้าอารมณ์ (Sensationalism) หรือพาดหัวข่าวที่เกินจริง (Clickbait) เพื่อดึงดูดความสนใจ ความรับผิดชอบต่อความถูกต้อง (Accuracy) ของนักนิเทศศาสตร์ถูกท้าทายด้วยความต้องการเข้าถึงคนจำนวนมาก ข่าวปลอม (Fake News) และข้อมูลบิดเบือนมักแพร่กระจายได้เร็วกว่าข้อเท็จจริง เนื่องจากอัลกอริทึมมองว่าเป็นเนื้อหาที่มีปฏิสัมพันธ์สูง บั่นทอนสุขภาพทางปัญญาในสังคมอัจฉริยะ

จากรายงานสถิติดิจิทัลของไทย พบว่าคนไทยมีการเปิดรับข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์สูงเป็นอันดับต้นๆ ของโลก ซึ่งมักเผชิญกับปัญหาการแพร่กระจายของข่าวลวง (Fake News) และข้อมูลบิดเบือนที่อัลกอริทึมคัดเลือกมานำเสนอตามความสนใจ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือการแพร่กระจายของข่าวปลอมด้านสุขภาพและนโยบายสาธารณะบนแพลตฟอร์ม Facebook และ TikTok ที่มักใช้พาดหัวข่าวเร้าอารมณ์ (Clickbait) เพื่อก่อกวนยอดการมีส่วนร่วม (Engagement) ส่งผลให้อัลกอริทึมดันเนื้อหาเหล่านั้นขึ้นสู่หน้าฟีดของผู้ใช้งานจำนวนมากก่อนที่จะมีการตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมกาเปิดรับข้อมูลของคนไทยตามรายงานของ We Are Social & Meltwater

3.3 มิติด้านความโปร่งใสและความรับผิดชอบของระบบ (Algorithmic Accountability & Transparency)

ความซับซ้อนของระบบการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) ทำให้เกิดการตัดสินใจของอัลกอริทึมกลายเป็น "กล่องดำ" (Black Box) ที่แม้แต่ผู้พัฒนาที่อาจไม่สามารถอธิบายผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน ตามที่ Diakopoulos ระบุถึงความจำเป็นในการตรวจสอบความรับผิดชอบของระบบอัตโนมัติ เมื่อเกิดความผิดพลาดในการนำเสนอข้อมูล หรือการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลโดยระบบอัตโนมัติ การระบุตัวผู้รับผิดชอบ (Accountability) ทำได้ยากขึ้น นักนิเทศศาสตร์จึงเผชิญความท้าทายในการทำหน้าที่เป็น "สุนัขเฝ้าบ้าน" (Watchdog) เพื่อตรวจสอบเทคโนโลยีที่ทรงอิทธิพลต่อความคิดของผู้คน ความซับซ้อนของอัลกอริทึมกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการตรวจสอบจริยธรรมของแพลตฟอร์มข้ามชาติที่ดำเนินธุรกิจในประเทศไทย ปรากฏการณ์ "ปฏิบัติการข่าวสาร" (Information Operations IO) บนแพลตฟอร์ม X (Twitter) และการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สร้างภาพและเสียงปลอม (Deepfake) ในบริบทการเมืองไทย แสดงให้เห็นถึงความท้าทายที่นักนิเทศศาสตร์เผชิญ เมื่ออัลกอริทึมของแพลตฟอร์มไม่สามารถคัดกรองเนื้อหาที่บิดเบือนเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยากต่อการระบุตัวต้นผู้รับผิดชอบที่แท้จริงเนื่องจากระบบการตัดสินใจเป็น "กล่องดำ" (Black Box)

"จากการวิเคราะห์มิติความท้าทายข้างต้น สามารถสังเคราะห์เป็นแบบจำลองความสัมพันธ์ (Conceptual Model) ของจริยธรรมการสื่อสารในยุคอัลกอริทึมได้ว่า แรงขับเคลื่อนหลักของอัลกอริทึมที่มุ่งเน้นมูลค่าทางเศรษฐกิจและการมีส่วนร่วม (Engagement-Driven) ได้กลายเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อจริยธรรม 3 ด้าน คือ ความหลากหลายของข้อมูล ความถูกต้องของเนื้อหา และความโปร่งใสของระบบ โดยผลกระทบเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติของสังคมอัจฉริยะที่ต้องพึ่งพาสุขภาวะทางปัญญาและความเท่าเทียมทางข้อมูล"

4. การอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์กรณีศึกษาข้างต้น ทั้งในมิติของข่าวปลอมด้านสุขภาพและการใช้เทคโนโลยี Deepfake ในปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร (IO) ทางการเมืองไทย สะท้อนให้เห็นถึง "ความล้มเหลวของธรรมาภิบาลแพลตฟอร์ม" (Failure of Platform Governance) ในบริบทสังคมไทยอย่างมีนัยสำคัญ 3 ประการ

4.1 การจัดลำดับความสำคัญของการให้เหนือความถูกต้อง (Profit over Accuracy) กรณีข่าวปลอมสุขภาพที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็วแสดงให้เห็นว่า อัลกอริทึมยังคงให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่กระตุ้นอารมณ์ความกลัวหรือความหวังเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม (Engagement) โดยขาดกลไกการคัดกรองที่มีประสิทธิภาพในระดับท้องถิ่น (Local Context) ทำให้ข้อมูลที่บิดเบือนเข้าถึงประชาชนได้ง่ายกว่าข้อมูลที่ถูกต้องจากภาครัฐ

4.2 ความล้มเหลวในการตรวจสอบความโปร่งใส (Black Box Opacity) ปฏิบัติการ IO และการใช้ Deepfake ในการเมืองไทยตอกย้ำว่า แพลตฟอร์มดิจิทัลข้ามชาติยังคงทำหน้าที่เป็น "กล่องดำ" ที่ยากต่อการตรวจสอบจากภายนอก ความล่าช้าในการระบุตัวต้นผู้สร้างข้อมูลบิดเบือนแสดงถึงความล้มเหลวในการสร้างความรับผิดชอบ (Accountability) ต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเสถียรภาพทางสังคมและประชาธิปไตยในไทย

4.3 ช่องว่างของการกำกับดูแลในระดับภูมิภาค (Regulatory Gap) กรณีศึกษาเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า มาตรฐานการกำกับดูแลเนื้อหาของแพลตฟอร์มระดับโลกมักมี "ช่องว่าง" เมื่อต้องรับมือกับบริบททางภาษาและวัฒนธรรมไทย ทำให้นักนิเทศศาสตร์ไทยต้องเผชิญกับสถานะสุญญากาศทางจริยธรรมที่เทคโนโลยีล้ำหน้าไปกว่ากรอบกฎหมายและการกำกับดูแลที่มีอยู่

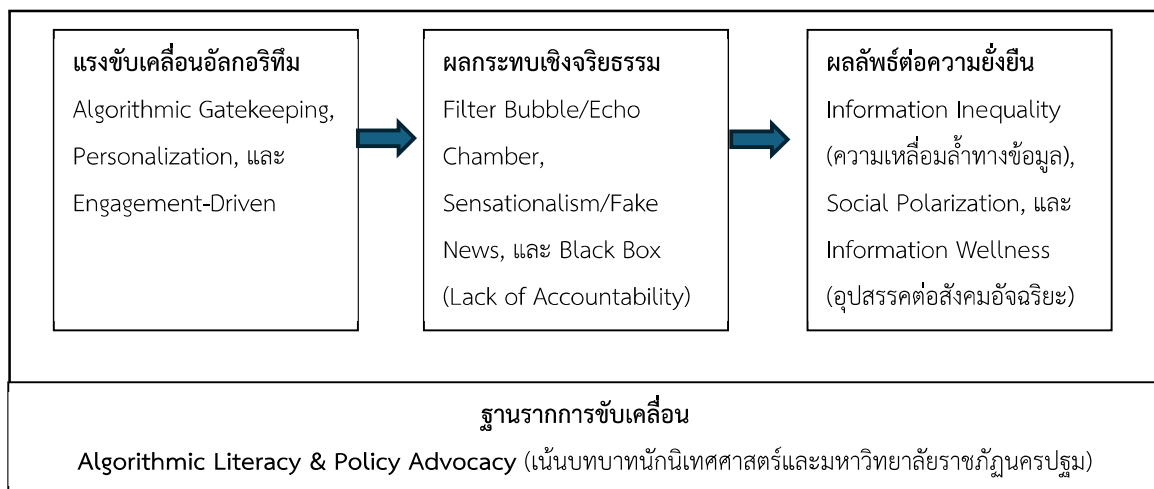
การอภิปรายนี้ชี้ให้เห็นว่า ความท้าทายที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นเพียงปัญหาเชิงเทคนิค แต่เป็นปัญหาเชิงธรรมาภิบาลที่เรียกร้องให้นักวิทยาศาสตร์ต้องปรับบทบาทสู่การเป็น "ผู้ผลักดันนโยบายเชิงรุก" (Policy Advocate) เพื่อสร้างระบบนิเวศสื่อที่มีความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างรัฐ ผู้ประกอบการ และภาคพลเมือง อย่างยั่งยืนตามเป้าหมายของสังคมอัจฉริยะ

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแรงขับเคลื่อนของอัลกอริทึม ผลกระทบเชิงจริยธรรม และอุปสรรคต่อความยั่งยืน

แรงขับเคลื่อนของอัลกอริทึม	ผลกระทบเชิงจริยธรรม	อุปสรรคต่อความยั่งยืน
การปรับแต่งเฉพาะบุคคล (Personalization)	เกิด Filter Bubble / ขาดความหลากหลาย	สังคมขาดความเข้าใจที่ตรงกัน เกิดความแตกแยก (Polarization)
การมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม (Engagement)	เกิด Sensationalism / ข่าวปลอม แพร่กระจาย	สังคมขาดสุขภาวะทางปัญญา (Information Wellness)
ระบบประมวลผลกล่องดำ (Black Box)	ขาดความโปร่งใสและการตรวจสอบได้	ความล้มเหลวในการจัดการ ธรรมาภิบาลข้อมูลในสังคมอัจฉริยะ

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำทางข้อมูลและความไร้จริยธรรมของระบบส่งผลกระทบโดยตรงต่อความยั่งยืนทางปัญญาของสังคม

5. แผนภูมิแนวคิด (Explanation of the Conceptual Framework)

ภาพที่ 1 แบบจำลองแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างพลวัตของอัลกอริทึม ผลกระทบเชิงจริยธรรม และแนวทางการพัฒนาสังคมอัจฉริยะอย่างยั่งยืน

แผนภูมิแนวคิดของบทความวิชาการฉบับนี้แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงตรรกะระหว่างพลวัตของเทคโนโลยีและจริยธรรมการสื่อสารในยุคดิจิทัล โดยสามารถอธิบายรายละเอียดตามลำดับการไหลของความสัมพันธ์ได้ดังนี้

1. แรงขับเคลื่อนของเทคโนโลยี (Technological Drivers) จุดเริ่มต้นของความท้าทายเกิดจากคุณลักษณะของอัลกอริทึมที่มุ่งเน้นการคัดสรรข้อมูลเชิงพาณิชย์ (Algorithmic Gatekeeping) โดยมีแรงขับเคลื่อนหลักคือการสร้างการมีส่วนร่วมสูงสุด (Engagement-Driven) และการปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับพฤติกรรมเฉพาะบุคคล (Personalization) ซึ่งกลไกเหล่านี้ทำงานภายใต้ระบบประมวลผลที่มีความซับซ้อนสูงหรือ "กล่องดำ" (Black Box)

2. ผลกระทบเชิงจริยธรรม (Ethical Impacts) แรงขับเคลื่อนดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อการบิดเบือนจริยธรรมการสื่อสารใน 3 มิติสำคัญ ได้แก่

2.1 การจำกัดโลกทัศน์ ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ "ห้องแห่งเสียงสะท้อน" (Echo Chamber) และ "อาณาจักรแห่งตัวกรอง" (Filter Bubble)

2.2 การลดทอนคุณภาพข้อมูล การกระตุ้นความรู้สึกรุนแรง (Sensationalism) เพื่อแสวงหายอดการมีส่วนร่วม นำไปสู่การแพร่กระจายของข่าวลวง (Fake News)

2.3 ความไร้ธรรมาภิบาล ระบบที่ขาดความโปร่งใสทำให้การตรวจสอบความรับผิดชอบ (Accountability) ต่อผลกระทบทางสังคมทำได้ยาก

3. ผลลัพธ์ต่อความยั่งยืนของสังคม (Outcome for Sustainability) ในส่วนท้ายของแผนภูมิแสดงให้เห็นว่าผลกระทบเชิงจริยธรรมเหล่านี้ได้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยก่อให้เกิด "ความเหลื่อมล้ำทางข้อมูล" (Information Inequality) และความแตกแยกทางความคิด (Polarization) ซึ่งขัดขวางการสร้างสังคมอัจฉริยะ (Smart Society) ที่ควรขับเคลื่อนด้วยฐานความรู้ที่ถูกต้องและเท่าเทียม

4. บทบาทตัวแปรสำคัญ (The Mediating Role) แผนภูมิสรุปด้วยแนวทางการแก้ปัญหาผ่านบทบาทของนักนิเทศศาสตร์และสถาบันการศึกษา ในฐานะผู้สร้าง "ความฉลาดทางอัลกอริทึม" (Algorithmic Literacy) และการผลักดันนโยบายความรับผิดชอบ เพื่อเปลี่ยนผ่านจากสังคมที่ถูกครอบงำด้วยอัลกอริทึมไปสู่สังคมอัจฉริยะที่มีจริยธรรมและความยั่งยืนอย่างแท้จริง

6. บทบาทของนักนิเทศศาสตร์และข้อเสนอแนะเพื่อสังคมที่ยั่งยืน

จากการวิเคราะห์ความท้าทายในยุคอัลกอริทึมครองเมือง บทความนี้ขอเสนอแนวทางการปรับบทบาทของนักนิเทศศาสตร์และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อขับเคลื่อนสังคมอัจฉริยะที่มีจริยธรรม ดังนี้

6.1 การเปลี่ยนบทบาทจากผู้ผลิตสื่อสู่ "ผู้สร้างความฉลาดทางอัลกอริทึม" (Algorithmic Literacy)

6.1.1 นักนิเทศศาสตร์ในยุคสังคมอัจฉริยะต้องไม่ทำหน้าที่เพียงแค่การผลิตเนื้อหา (Content Creator) แต่ต้องทำหน้าที่เป็น "ผู้ส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลขั้นสูง" ให้แก่สังคม โดยเฉพาะการสร้างความรู้ความเข้าใจว่าอัลกอริทึมทำงานอย่างไร และส่งผลต่อความคิดความเชื่ออย่างไร

6.1.2 สถาบันการศึกษาควรบูรณาการวิชาด้าน Data Ethics และ Algorithmic Literacy เข้าในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ เพื่อสร้างบัณฑิตที่สามารถวิพากษ์เทคโนโลยีและแนะนำผู้รับสารให้พ้นจากอาณาจักรแห่งตัวกรอง (Filter Bubble) ได้

6.2 การสร้างสรรค์เนื้อหาบนพื้นฐาน "จริยธรรมเชิงนวัตกรรม" (Innovative Media Ethics)

6.2.1 นักนิเทศศาสตร์ต้องนำนวัตกรรมมาใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมจริยธรรม แทนที่จะถูกเทคโนโลยีครอบงำ เช่น การใช้ Data Journalism เพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงที่รอบด้านและตรวจสอบได้ หรือการสร้างพื้นที่สื่อที่ส่งเสริมความหลากหลาย (Diversity) ของความคิด

6.2.2 องค์กรสื่อและนักสื่อสารอิสระควรให้ความสำคัญกับ "คุณค่าของความรับผิดชอบต่อสังคม" (Public Interest) มากกว่า "ยอดการมีส่วนร่วม" (Engagement Metrics) โดยการกำหนดมาตรฐานจริยธรรมในการใช้ AI และอัลกอริทึมในการกระจายเนื้อหา

6.3 การผลักดันนโยบาย "ความรับผิดชอบต่อแพลตฟอร์ม" (Algorithmic Accountability)

6.3.1 นักนิเทศศาสตร์ต้องแสดงบทบาทเชิงรุกในการร่วมกับภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อเรียกร้องความโปร่งใสจากผู้ให้บริการแพลตฟอร์มดิจิทัล (Platform Providers) ตามแนวคิดของ Napoli เกี่ยวกับการกำกับดูแลสื่อในยุคอัลกอริทึม

6.3.2 ควรมีการจัดตั้งกลไกการกำกับดูแลร่วมกัน (Co-regulation) ระหว่างรัฐ องค์กรวิชาชีพ และบริษัทเทคโนโลยี เพื่อสร้างระบบอัลกอริทึมที่เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่บิดเบือนข้อมูลเพื่อประโยชน์ทางการเมืองหรือพาณิชย์จนเกินขอบเขต

6.4 การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน

6.4.1 การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อสังคมมีโครงสร้างพื้นฐานทางข้อมูลที่โปร่งใสและเป็นธรรม นักนิเทศศาสตร์ควรทำงานวิจัยในลักษณะสหวิทยาการ (Interdisciplinary Research) ร่วมกับนักวิทยาศาสตร์ข้อมูลและนักจริยธรรม

6.4.2 มหาวิทยาลัยควรสนับสนุนการวิจัยที่มุ่งสร้าง "นวัตกรรมการสื่อสารเพื่อความยั่งยืน" (Communication for Sustainability) ที่ช่วยลดความขัดแย้งในสังคมและส่งเสริมสุขภาวะทางปัญญา

6.5 การขับเคลื่อนบทบาทมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคสู่การเป็นศูนย์กลางความฉลาดทางปัญญาของท้องถิ่น

เพื่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงรูปธรรมในระดับพื้นที่ มหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ควรแสดงบทบาทเชิงรุกในการเชื่อมโยงนวัตกรรมการสื่อสารเข้ากับความเข้มแข็งของชุมชน ดังนี้

6.5.1 การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อชุมชน (Local Digital Literacy Hub) มหาวิทยาลัยควรใช้ความเชี่ยวชาญด้านนิเทศศาสตร์ในการสร้างหลักสูตรระยะสั้นเพื่อพัฒนา "ความฉลาดทางอัลกอริทึม" ให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้ประกอบการในจังหวัดนครปฐม เพื่อให้สามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลในการสื่อสารการตลาดได้อย่างเท่าทันและมีจริยธรรม

6.5.2 การบูรณาการงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ สนับสนุนให้นักศึกษานิเทศศาสตร์ลงพื้นที่จัดทำโครงการรณรงค์หรือสื่อประชาสัมพันธ์ที่มุ่งเน้นการตรวจสอบข่าวลวง (Fact-checking) ในระดับท้องถิ่น เพื่อลดผลกระทบจากอัลกอริทึมที่อาจส่งผลต่อความเข้าใจผิดในประเด็นทางสังคมหรือสาธารณสุขของชุมชน

6.5.3 นโยบายมหาวิทยาลัยอัจฉริยะที่ยั่งยืน การเป็นต้นแบบในการใช้ข้อมูลและอัลกอริทึมอย่างโปร่งใสในการสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร เพื่อสร้างบรรทัดฐานใหม่ในการเป็น "สถาบันการศึกษาอัจฉริยะ" ที่ให้ความสำคัญกับความรู้ผิดชอบต่อสังคมมากกว่าเพียงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

7. แนวทางการสร้างผลกระทบระดับท้องถิ่น "นครปฐมโมเดล"

เพื่อให้การส่งเสริมจริยธรรมการสื่อสารเกิดผลลัพธ์ที่จับต้องได้ในระดับพื้นที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมควรยกระดับบทบาทสู่การสร้าง "นครปฐมโมเดล" (Nakhon Pathom Model) เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถาบันอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ ดังนี้

7.1 การริเริ่ม "ธรรมนูญการสื่อสารดิจิทัลระดับจังหวัด" (Provincial Digital Communication Charter) มหาวิทยาลัยควรเป็นแกนกลางในการจัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคมในจังหวัดนครปฐม เพื่อวางกรอบแนวปฏิบัติในการสื่อสารข้อมูลสาธารณะที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และปราศจากอคติจากอัลกอริทึม โดยเน้นการสร้างพื้นที่ความจริงที่ปลอดภัยสำหรับประชาชน

7.2 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคสื่อท้องถิ่น (Local Media Alliance) บูรณาการความร่วมมือกับกลุ่มนักข่าวท้องถิ่น เพจประชาสัมพันธ์จังหวัด และวิทยุชุมชนในนครปฐม เพื่อสร้างกลไก "การคัดกรองข่าวปลอมในระดับพื้นที่" (Local Fact-checking Network) โดยใช้ทักษะด้านนิเทศศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นโดยตรง

7.3 การสร้าง "พลเมืองดิจิทัลอัจฉริยะ" (Smart Digital Citizens) มหาวิทยาลัยควรขยายบทบาทจากรั้วมหาวิทยาลัยสู่โรงเรียนและชุมชนผ่านโครงการ "คลินิกความฉลาดทางอัลกอริทึม" เพื่อให้คำปรึกษาและสร้างภูมิคุ้มกันทาง

ปัญญาแก่ชาวนครปฐม ช่วยลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางข้อมูลข่าวสาร และส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นสามารถดำรงตนในสังคมอัจฉริยะได้อย่างยั่งยืน

8. บทสรุป

การก้าวไปสู่สังคมอัจฉริยะ (Smart Society) ตามเป้าหมายของการประชุมวิชาการนั้น ไม่ควรถูกจำกัดเพียงแค่ความล้ำสมัยของนวัตกรรมหรือความฉลาดของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เท่านั้น แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าคือ "ความอัจฉริยะทางจริยธรรม" ของมนุษย์ในฐานะผู้กำกับดูแลและใช้ประโยชน์จากสื่อ บทความนี้ชี้ให้เห็นว่าในระบบนิเวศสื่อที่อัลกอริทึมทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดทิศทางข้อมูลข่าวสาร จริยธรรมของนักนิเทศศาสตร์ได้กลายเป็นปราการด่านสุดท้ายที่จะปกป้องสังคมจากการถูกกักขังในโลกของข้อมูลชุดเดียว (Filter Bubble) และการแพร่กระจายของข้อมูลที่ไร้ความถูกต้อง

นักนิเทศศาสตร์ยุคใหม่จึงต้องปรับบทบาทจากการเป็นเพียงผู้ผลิตเนื้อหา สู่การเป็นผู้สร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาผ่านการส่งเสริมความฉลาดทางอัลกอริทึม (Algorithmic Literacy) และการเรียกร้องความรับผิดชอบจากแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางข้อมูลข่าวสาร อันเป็นรากฐานสำคัญของความยั่งยืนในทุกมิติ ท้ายที่สุดแล้ว การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อนวัตกรรมการสื่อสารได้ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างพื้นที่แห่งความจริงที่โปร่งใส เปิดกว้าง และเท่าเทียม ซึ่งจะนำพาให้สังคมอัจฉริยะเติบโตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในโลกอนาคต

9. เอกสารอ้างอิง

- [1] Napoli, P. M. (2019). *Social media and the public interest: Media regulation in the disinformation age*. Columbia University Press.
- [2] Phichitra Suppasawatgul. (2018). *Communication arts in the digital age: Concepts, theories, and research*. Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- [3] Worapoj Wongkitrungruang. (2018). *Platform crazy: When the world is dominated by the platform economy*. Bookscape. (In Thai)
- [4] Pariser, E. (2011). *The filter bubble: What the internet is hiding from you*. Penguin Books.
- [5] Phirongrong Ramasoota. (2022). *New media, ethics, and regulation*. Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University. (In Thai)
- [6] Sasithorn Yuwakosol. (2020). *Communication and human behavior in the digital age*. Thammasat University Press. (In Thai)
- [7] We Are Social & Meltwater. (2024). *Digital 2024: Thailand* [Annual digital report].
- [8] Mana Treelayapewat. (2018, June 14). "Stop, think, check the source": The way to end "fake news" as a global problem. *Post Today*. (In Thai)
- [9] Jessada Salathong. (2025). Is communication arts dead? A conversation with Dr. Jessada Salathong: "As long as news is measured by views, the media is still trapped." *Matichon Weekly*. (In Thai)
- [10] Sakulsri Srisaracam. (2014). *Ethics of using online and social media in the news reporting process of Thai media in the digital age*. National Press Council of Thailand. (In Thai)
- [11] Diakopoulos, N. (2019). *Automating the news: How algorithms are rewriting the media*. Harvard University Press.